

УДК 364-053.6:37.018.1:613.88

DOI <https://doi.org/10.32782/humanitas/2025.6.26>

Тетяна СПІРИНА

кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи, Київський столичний університет імені Бориса Грінченка, бульв. І. Шамо, 18/2, м. Київ, Україна, 02154

ORCID: 0000-0003-0287-7343

Scopus Author ID: 57950126200

Людмила ГОРОБЧУК

аспірантка кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи, Київський столичний університет імені Бориса Грінченка, бульв. І. Шамо, 18/2, м. Київ, Україна, 02154

ORCID: 0009-0008-4123-0677

Бібліографічний опис статті: Спіріна, Т., Горобчук, Л. (2025). Роль батьківського виховання у сексуальній освіті підлітків. *Ввічливість. Humanitas*, 6, 213–221, doi: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2025.6.26>

РОЛЬ БАТЬКІВСЬКОГО ВИХОВАННЯ У СЕКСУАЛЬНІЙ ОСВІТІ ПІДЛІТКІВ

Відсутність ефективних програм сексуальної освіти підлітків призводить до формування у них спотворених уявлень про статево-рольову поведінку, а також є одним із чинників зниження віку початку статевого життя. Через брак змістовної інформації про наслідки інтимних стосунків між чоловіком та жінкою, підлітки опановують специфіку таких взаємостосунків через власний, не завжди вдалий досвід, отримують необхідну інформацію у друзів, через інтернет-ресурси. У статті досліджується значення та вплив виховання батьків у процесі статевої соціалізації підлітків. Аналізуються дослідження, які дають зрозуміти необхідність впровадження сексуальної освіти, що буде підґрунтям безпечного майбутнього підлітків. А саме: роль батьків у сексуальній освіті підлітків та стилі їхніх взаємостосунків; проблеми партнерської співпраці сім'ї та школи у сексуальній соціалізації учнівської молоді; розвиток соціальних навичок підлітків у контексті сексуальної освіти; основні типи взаємин, які тим, чи іншим чином впливають на спілкування батьків та підлітків; суперечливі думки батьків щодо впровадження сексуальної освіти для дітей та підлітків. Як приклад відкритих та довірливих стосунків між батьками та підлітками описується теорія прив'язаності Джона Боулбі. Розглядаються напрямки побудови ефективного діалогу між батьками та підлітками щодо питань сексуальності, що відповідають принципам комплексної сексуальної освіти, підтримані Всесвітньою організацією охорони здоров'я та ЮНЕСКО. Аналізуються бар'єри, які заважають відкритій комунікації, культурні та соціальні стереотипи і упередження, релігійні та моральні переконання та пропонуються стратегії формування довірливих стосунків у сім'ї, які ґрунтуються на послідовному поєднанні емоційної підтримки, відкритої комунікації та поваги до автономії дитини. Визначено, що довірливі, відкриті й партнерські стосунки між батьками та підлітками сприяють формуванню відповідального ставлення до власної сексуальності, особистих меж і здорових міжособистісних взаємин та є необхідною умовою підвищення ефективності сексуальної освіти в сімейному середовищі.

Ключові слова: батьківське виховання, бар'єри, деструктивна поведінка, підлітки, сексуальна освіта, сімейна комунікація, сексуальність, соціальні медіа.

Tetiana SPIRINA

Candidate of Pedagogic Sciences, Associate Professor, Head of the Department of Social Pedagogy and Social Work, Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University, 18/2 I. Shamo blvr., Kyiv, Ukraine, 02154

ORCID: 0000-0003-0287-7343

Scopus Author ID: 57950126200

Liudmyla HOROBCHUK

Postgraduate student at the Department of Social Pedagogy and Social Work, Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University, 18/2 I. Shamo blvr., Kyiv, Ukraine, 02154

ORCID: 0009-0008-4123-0677

To cite this article: Spirina, T., Horobchuk, L. (2026). Rol batkivskoho vykhovannya u seksualniy osviti pidlitkiv [The role of parental upbringing in adolescent sexual education]. *Vvichlyvist. Humanitas*, 6, 213–221, doi: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2025.6.26>

THE ROLE OF PARENTAL UPBRINGING IN ADOLESCENT SEXUAL EDUCATION

The lack of effective sexual education programs for adolescents leads to the formation of distorted ideas about gender-role behavior, and is also one of the factors in lowering the age of onset of sexual activity. The article examines the importance and influence of parental upbringing in the process of sexual socialization of adolescents. It analyzes studies that make it clear that it is necessary to implement sexual education, which will be the basis for a safe future for adolescents. Namely: the role of parents in the sexual education of adolescents and their relationship styles; problems of partnership between family and school in the sexual socialization of students; development of social skills of adolescents in the context of sexual education; the main types of relationships that in one way or another affect communication between parents and adolescents; conflicting opinions of parents regarding the implementation of sex education for children and adolescents. John Bowlby's attachment theory is described as an example of open and trusting relationships between parents and adolescents. The directions for building an effective dialogue between parents and adolescents on sexuality issues are considered, which correspond to the principles of comprehensive sexuality education, supported by the World Health Organization and UNESCO. Barriers that hinder open communication, cultural and social stereotypes and prejudices, religious and moral beliefs are analyzed, and strategies for forming trusting relationships in the family are proposed, which are based on a consistent combination of emotional support, open communication, and respect for the child's autonomy. It has been determined that trusting, open and partnership relationships between parents and adolescents contribute to the formation of a responsible attitude towards one's own sexuality, personal boundaries and healthy interpersonal relationships and are a necessary condition for increasing the effectiveness of sex education in the family environment.

Key words: barriers, sex education, parenting, teenagers, family communication, sexuality, destructive behavior, social media.

Актуальність проблеми. Питання сексуальної освіти підлітків є актуальним, оскільки через брак змістовної інформації про наслідки інтимних стосунків між чоловіком та жінкою, підлітки опановують специфіку таких взаємостосунків через власний, не завжди вдалий досвід, отримують необхідну інформацію у друзів, через інтернет-ресурси. Зокрема, відсутність ефективних програм сексуальної освіти підлітків призводить до формування у них спотворених уявлень про статево-рольову поведінку, а також є одним із чинників зниження віку початку статевого життя.

Актуальність проблеми підтверджується результатами Національної оцінки ситуації щодо сексуального та репродук-

тивного здоров'я і прав в Україні, проведеної у грудні 2023 року Технічною робочою групою з питань сексуального та репродуктивного здоров'я за ініціативи Фонду ООН у галузі народонаселення в Україні (UNFPA). В умовах триваючої війни та зростання гуманітарних потреб зафіксовано високий рівень поширеності сексуального насильства з боку інтимного партнера та інших осіб, у тому числі сексуального насильства, пов'язаного з воєнними діями. Діти та підлітки віком до 18 років залишаються особливо вразливими до інфекцій, що передаються статевим шляхом, при цьому кількість випадків інфікування ВІЛ статевим шляхом продовжує зростати. Вагітність у дитячому та підлітковому віці й надалі

становить серйозну соціальну проблему з вираженими регіональними відмінностями, а також фіксується різке зростання кількості кримінальних абортів і летальних випадків, пов'язаних з ними. Крім того, за даними Глобального дослідження тягаря хвороб (Global Burden of Disease Study), рівень поширеності жіночого та чоловічого безпліддя в Україні є удвічі вищим порівняно з показниками країн Європейського Союзу (Дослідження, 2023).

У період з грудня 2019 року по червень 2020 року на замовлення Фонду ООН у галузі народонаселення (UNFPA) в Україні Аналітичним центром Cedos у партнерстві з дослідницькою агенцією Info Sapiens було проведено дослідження, спрямоване на вивчення ставлення батьків і вчителів до впровадження комплексної сексуальної освіти, а також оцінку їхньої готовності брати участь у відповідних освітніх заходах. Результати опитування засвідчили, що 60 % батьків підтримують запровадження сексуальної освіти в закладах загальної середньої освіти. Водночас дослідження виявило наявність суттєвих бар'єрів, пов'язаних із недостатнім рівнем поінформованості та емоційним дискомфортом дорослих під час обговорення окремих тем сексуального виховання. Зокрема, частина батьків почувається неготовою до розмов про полюції (18 %) і менструації (12 %). До кола найбільш «чутливих» тем також належать сексуальні орієнтації, згода на сексуальні стосунки, прийняття рішення щодо початку статевого життя та використання коректних назв інтимних частин тіла (від 10 % до 18 % опитаних). Водночас такі питання, як профілактика ВІЛ/СНІДу, гендерна рівність та безпека в Інтернеті, викликають у батьків переважно сумніви щодо достатності власних знань, а не емоційний дискомфорт, що свідчить про потенційну готовність до підвищення обізнаності та участі в освітніх ініціативах (Дослідження, 2019).

Ще в одному дослідженні Центру гідності дитини Українського католицького університету щодо розв'язання питань сексуальних зловживань над дітьми в Україні зазначається що в українських сім'ях не говорять про секс, сексуальні стосунки та сексуальність, але, водночас відповідальними за сексуальну просвіту, респонденти визнають батьків (93 %). Згідно зі свідченнями учасників даного дослід-

ження, близько 4 % з них стали жертвами зґвалтування в дитинстві, 23 % – жертвами сексуального насилля та/або домагань (в тому числі зґвалтування). Близько 40 % серед тих, хто зазнав сексуального насилля чи домагань у дитинстві, все таки, розповідали про ситуацію кому-небудь, близько 43 % – ні; 17 % – не дали відповіді на уточнююче питання (Дослідження, 2021).

Передумовою цим дослідженням послужила нестача знань та навичок як дорослими так і підлітками з тематики сексуальної освіти. На сьогодні, сексуальна освіта в школах не повністю відповідає Технічним рекомендаціям ЮНЕСКО, що зумовлює необхідність проведення адвокаційної роботи для створення і впровадження національних стандартів щодо сексуальної освіти на базі школи. Дані дослідження ілюструють запит українського суспільства на сексуальну освіту підлітків. Сексуальна освіта в умовах сучасних соціокультурних змін вимагає не лише інституційної підтримки, а й активної участі сім'ї, зокрема батьків. Саме в родині закладаються основи ставлення до тіла, інтимності, гендерних ролей і здорових стосунків. У цьому контексті важливо розглядати батьків не лише як джерело інформації, а як ключових агентів соціалізації, здатних формувати здорові уявлення про сексуальність через діалог та приклад.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагому роль у формуванні сексуальної культури та відповідального ставлення до сексуального і репродуктивного здоров'я підлітків відіграють батьки або особи, які їх замінюють. Водночас більшість дорослих стикаються з психологічними бар'єрами у спілкуванні з дітьми на теми сексуальності, репродуктивного здоров'я та безпечної поведінки, а також відчувають брак знань і навичок для ініціювання таких розмов. Обмеженість сімейної комунікації з цих питань підсилює ризики для здоров'я та безпеки підлітків.

Т. Бондар розглядає роль батьків у сексуальній освіті підлітків та стилі їхніх взаємостосунків (Бондар, 2010); проблеми партнерської співпраці сім'ї та школи у сексуальній соціалізації учнівської молоді вивчають В. Кравець, С. Кравець (Кравець, Кравець, 2021); сексуальну освіту як складову здорового спо-

собу життя підлітків розглядають А. Даниленко та Т. Спіріна (Спіріна, Даниленко, 2023); виклики щодо впровадження сексуальної освіти підлітків в закладах загальної середньої освіти під час воєнного стану досліджує Л. Горобчук (Горобчук, 2024); особливості розвитку здоров'язбережувального середовища в закладах загальної середньої освіти й впровадження сексуальної освіти дітей та підлітків розглядають А. Дуля, О. Карпенко, Ж. Петрочко (Карпенко, Петрочко, Дуля, 2025); про важливість запровадження в закладах освіти програм сексуальної освіти, створення просвітницьких проєктів, розвитку здоров'язбережувального освітнього середовища зазначають О. Карпенко, М. Лехолетова, Т. Спіріна, О. Швед (Лехолетова, Карпенко, Спіріна, Швед, 2025).

Метою статті є визначення ролі батьківського виховання у сексуальній освіті підлітків та обґрунтування напрямів соціально-педагогічної взаємодії з батьками щодо формування відповідального ставлення підлітків до сексуального здоров'я.

Виклад основного матеріалу. Питання сексуальної освіти підлітків є нагальним та важливим, адже нестача об'єктивної, ґрунтовної, якісної інформації про інтимні стосунки між чоловіком та жінкою, про можливі наслідки таких стосунків, підлітки змушені дізнаватися методом «спроб та помилок». Для більшості підлітків джерелом інформації є, переважно, інтернет та друзі. Підліткам бракує навичок, знань та компетенцій, необхідних для ухвалення виважених й ефективних рішень щодо свого сексуального та репродуктивного здоров'я, що робить їх вразливими до різноманітних ризиків, що стосуються як їхнього здоров'я, так і їхньої безпеки.

О. Карпенко, Ж. Петрочко, Т. Спіріна у статті «Розвиток соціальних навичок підлітків у контексті сексуальної освіти» зазначають, що метою сексуальної освіти є формування у підлітків відповідального ставлення до інтимних стосунків, власного репродуктивного здоров'я, забезпечення науковою й неупередженою інформацією, яка сприятиме ухваленню виважених, усвідомлених рішень, пов'язаних зі статевим життям. Науковці наголошують, що змінити ставлення набагато складніше, ніж рівень знань щодо зраз-

ків сексуальної поведінки підлітків, а тому варто звернути увагу на такі складові щодо впровадження сексуальної освіти, як: знання, усвідомлення, ставлення, упевненість у можливості змінити поведінку, навички й уміння, поведінка (Петрочко, Карпенко, Спіріна, 2025).

Також, науковці зазначають, що сексуальна освіта є комплексним підходом до навчання та виховання, який передбачає формування знань, навичок, ставлень, загальнолюдських цінностей й охоплює фізичні, емоційні, соціально-культурні аспекти сексуальності. Отож, реалізація комплексних програм сексуальної освіти у закладах загальної середньої освіти сприятиме формуванню навичок комунікації, що дозволить підліткам спілкуватися, слухати, чути та домовлятися, покращенню їхньої здатності приймати виважені й усвідомлені рішення, допоможе підліткам захистити себе від насильства, небажаної вагітності, захворювань, що передаються статевим шляхом (Петрович, Спіріна, Козачок, 2025).

Відносини між батьками та підлітками відіграють ключову роль у формуванні особистості, соціального розвитку та психоемоційного стану молодої людини. Саме в підлітковому віці діти проходять через інтенсивні зміни – фізіологічні, психологічні, соціальні – і потребують підтримки, розуміння та прийняття з боку дорослих, особливо батьків або осіб, які їх виховують. Підтримка та визнання з боку батьків допомагають підлітку розвивати впевненість у собі, відчуття власної цінності та ідентичність. Теплі, довірливі відносини з батьками забезпечують емоційне благополуччя підлітка та знижують рівень тривожності і депресії. Взаємостосунки між батьками – перші моделі для наслідування. Здорові взаємини допомагають молодій людині будувати позитивні стосунки з іншими: однолітками, вчителями, партнерами. Відкрита комунікація та залученість батьків зменшують ймовірність того, що підліток буде залучений до вживання психоактивних речовин, ранніх сексуальних стосунків або злочинної поведінки.

І саме, в період пубертату відносини між батьками та підлітками, що наповнені конфліктами та негативом, можуть нести за собою психоемоційні труднощі, порушення поведінки, проблеми з навчанням та самореаліза-

цією, пошук підтримки «на стороні», наслідування деструктивних моделей поведінки. Підлітки, які відчувають відчуження, жорстку критику або ігнорування з боку батьків, можуть страждати від тривоги, депресії, агресії, відчуття самотності. Конфліктні або авторитарні стосунки часто призводять до девіантної поведінки, бунту, нехтування правилами, порушення меж. Відсутність підтримки вдома може знизити мотивацію до навчання, спричинити низьку успішність або навіть передчасне припинення навчання. Уразливі підлітки можуть звертатися до однолітків або сторонніх дорослих у пошуках розуміння, що іноді веде до залежних або небезпечних стосунків. У токсичних сімейних відносинах підлітки засвоюють неефективні стратегії вирішення конфліктів, що може позначитися на їхніх майбутніх партнерських або батьківських ролях (Профілактика деструктивної поведінки підлітків, 2022).

Підлітки, які перебувають на певному етапі соціального й психофізичного розвитку мають різні соціальні ідентичності, що у поєднанні з індивідуальним досвідом впливає на можливості шукати і отримувати доступ до інформації різного контенту. Підлітковий вік є періодом активного формування ціннісних орієнтацій і поведінкових практик.

Соціальні медіа мають суттєвий вплив на формування у підлітків відповідального ставлення до власного здоров'я та є потужним інструментом впливу на ставлення підлітків до здоров'я, який може як підтримувати здорову поведінку та здоров'язбереження, так і провокувати деструктивну поведінку. Зокрема, науковці наголошують на особливостях здійснення соціально-педагогічної діяльності соціального працівника в закладі освіти в контексті формування у підлітків відповідального ставлення до власного здоров'я та підвищення позитивного потенціалу соціальних медіа, шляхом розвитку медіаграмотності серед підлітків, проведення активної просвітницької діяльності в соціальних мережах, інтегрування цифрових інновацій у діяльності соціальних працівників, задля створення безпечного інформаційного середовища (Карпенко, Спіріна, Лехолетова, Швед, 2025).

Т. Бондар, С. Долинська, З. Огороднійчук, О. Скрипченко зазначають, що існує три осно-

вних типи взаємин, які тим, чи іншим чином впливають на спілкування батьків та підлітків. А саме, регламентоване спілкування: взаємини, які спираються на офіційно зафіксовані права та обов'язки; нерегламентоване або довірливе спілкування: взаємини, що будуються на потребі розуміти один одного та прагненні до емоційного контакту і допомоги іншому; неорганізоване, випадкове спілкування: спілкування, що виникає при відсутності прихильності один до одного або байдужості. Науковцями звертається увага на те, що третій тип спілкування охарактеризовує, швидше за все, вимушені взаємини, які викликають стан фрустрації, оскільки це спілкування не відповідає внутрішній потребі в ньому, як однієї, так і іншої сторони. Як цей тип взаємин, так і «регламентоване спілкування» не задовольняють потребу підлітка у спілкуванні, не дають відповідей на його хвилюючі питання і спонукають шукати відповіді в соціальних мережах або в колі однолітків. «Довірливе спілкування» навпаки, сприяє встановленню глибоких емоційних та духовних родинних зв'язків, зміцнює батьківський авторитет та розширює можливості впливу дорослих на свідомість і поведінку підлітків (Бондар, Долинська, Огороднійчук, Скрипченко, 2010).

Підкреслюється, що сексуальна соціалізація дитини повинна починатися з батьків, які для себе мають визначити власну позицію щодо питань статі, гендеру, сексу, орієнтації – що буде першим кроком готовності до будь-якої розмови. Саме, ці теми є особливо складними для дорослих, а от підлітки сприймають їх як належне і не вбачають у цьому щось жахливе. Головними ознаками у розмовах про секс та сексуальність мають бути довіра і відкритість і, необов'язково заглиблюватись одразу в тему сексу, можна почати говорити про потреби тіла, любов, взаємини (Кравець, 2021).

Суперечливі думки батьків щодо впровадження сексуальної освіти для дітей та підлітків підкреслюють зарубіжні науковці. Більшість батьків зазначає, що сексуальна освіта має бути спільним процесом між батьками та навчальними закладами, підкреслюючи, що внесок навчального закладу має бути вищим. Однак багато батьків/опікунів висловили важливість того, щоб їхні діти мали доступ

до комплексної програми сексуальної освіти в початковій школі. Деякі дорослі вказують, що окремі теми, як «профілактика абортів», «сексуальне насильство», «захворювання, що передаються статевим шляхом», варто проговорювати саме вдома, а, деякі навпаки, говорять, що саме ці теми варто розглядати під час уроків (Робінсон, Сміт, Дейвіс, 2017).

За визначенням Організації Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури (ЮНЕСКО), комплексна сексуальна освіта розглядається як системний освітній процес, спрямований на засвоєння знань і формування умінь у когнітивній, емоційній, фізичній та соціальній сферах сексуальності. Дослідження ЮНЕСКО засвідчують, що впровадження такої освіти пов'язане з відтермінуванням початку сексуального життя, зниженням рівня підліткової вагітності та кількості абортів, підвищенням використання засобів контрацепції, а також зі зменшенням проявів дискримінації за ознаками сексуальної орієнтації та гендерної ідентичності (UNESCO, 2000).

Разом із тим, на довірливе спілкування між батьками та підлітками можуть впливати деякі бар'єри. А саме, культурні та соціальні стереотипи і упередження, наприклад: «про це говорити не можна, бо це зіпсує дитину», батьки можуть боятися, що розмова спровокує ранні сексуальні стосунки, а в деяких сім'ях тема сексуальності вважається забороненою чи непристойною, і як наслідок: підлітки шукають інформацію в Інтернеті чи серед однолітків, що часто призводить до дезінформації. Ще одним бар'єром є нестача знань та впевненості у батьків, що проявляється через не отримання дорослими належної сексуальної освіти, брак знань про сучасні методи контрацепції, права та гендерні питання, існує страх «сказати щось неправильно» або бути висміяними дітьми (De Meyer, Al-Baghdadi, Michielsen, 2024).

Часто дорослі, просто, не вміють відверто говорити про інтимні речі, відчувають незручність через різницю поколінь, бояться порушити приватність підлітка, і як наслідок: батьки уникають теми або обмежуються загальними фразами; діалог не відбувається або має поверховий характер. Підлітки загалом, формують знання із соціальних мереж, інтернету та попкультури. Дорослі, доволі часто, спираються на традиційні уявлення,

власний досвід чи релігійні переконання. І, така інформаційна «прірва» призводить до страхів, непорозуміння та конфліктів, в результаті – підлітки не довіряють порадам батьків, вважаючи їх застарілими.

Доволі часто у дорослих присутній страх втрати авторитету або контролю, батьки бояться що, підіймаючи «дорослі» теми, їм доведеться визнати незалежність дитини і тому все зводиться до заборон, замість відкритої розмови. На виховання батьками підлітків можуть впливати релігійні та моральні переконання. Деякі батьки сприймають сексуальність виключно через призму моралі чи віри і звідси формується установка «сексуальність = гріх/небезпека», підлітки отримують заборону, яку, іноді, виникає бажання порушити, а не просвітницький меседж (Noorman, Daas, Wit, 2022).

Невпевненість, страх, заборони з боку дорослих відображаються в емоційних бар'єрах підлітків. Боязнь осуду чи покарання з боку батьків, відчуття, що батьки не зрозуміють, сором говорити на інтимні теми з дорослими породжують у підлітків замовчування, дистанціювання, пошук відповідей в однолітків.

Отже, основні бар'єри у спілкуванні між батьками та підлітками про сексуальність та секс – це табу, нестача знань, сором, розрив поколінь і страхи з обох сторін. Подолати їх можна через: підвищення обізнаності батьків; формування навичок відкритої комунікації; підтримку довірливих стосунків у сім'ї або через залучення фахівців і інформаційні ресурси.

Кожна дитина, в подальшому підліток, так чи інакше, запрограмована шукати близькості з дорослим, який забезпечить їй безпеку, захист і підтримку. І, саме відчуття близькості, лежить в основі Теорії прив'язаності Джона Боулбі – психологічної концепції, яка пояснює як ранні емоційні зв'язки дитини з основним доглядальником впливають на її подальший психічний розвиток, міжособистісні стосунки та емоційну регуляцію. Надійна прив'язаність створює безпечний простір для відкритої комунікації, зокрема щодо питань тіла, кордонів, почуттів і сексуальності. Підлітки, які мають досвід емоційно доступних і приймаючих батьків, частіше звертаються до них за

інформацією, демонструють довіру до батьківських джерел знань, краще інтегрують норми згоди, поваги та відповідальності за власну поведінку.

У межах сучасних підходів до сексуальної освіти, зокрема комплексної сексуальної освіти, прив'язаність розглядається як важливий психосоціальний чинник розвитку особистості. Принципи комплексної сексуальної освіти підтримані Всесвітньою організацією охорони здоров'я та ЮНЕСКО, наголошують на розвитку емоційної компетентності, формуванні здорових стосунків, усвідомленні особистих меж і згоди (Вертель, 2024).

Батьківсько-дитячі відносини є критично важливими для здорового розвитку підлітків. Позитивна, підтримуюча атмосфера в родині формує міцний емоційний фундамент, тоді як хронічний конфлікт чи емоційна дистанція можуть мати довготривалі негативні наслідки. Соціальні працівники, педагоги, психологи мають відігравати роль посередників і підтримки, допомагаючи батькам та підліткам будувати здорову комунікацію.

Напрямами соціально-педагогічної взаємодії з батьками щодо формування відповідального ставлення підлітків до сексуального здоров'я можуть бути наступні: партнерська модель взаємодії, замість авторитарного стилю виховання, що передбачає рівноправний обмін думками та емоційною підтримкою; набуття навичок активного слухання, вияв емоційної чуйності й прийняття без засудження – дозволять зняти напругу та сприяти довірі; освітній супровід для батьків – тренінги, інформаційні ресурси, консультації з фахівцями допоможуть батькам долати бар'єри та підвищувати компетентність.

Висновки. Батьківське виховання є критично важливим чинником у формуванні здорової сексуальності підлітків. Побудова ефективного діалогу вимагає соціально-психологічної підготовки батьків, подолання культурних табу й підтримки з боку фахівців. Застосування партнерських моделей комунікації та розвиток емоційного інтелекту сприяють формуванню стійких і здорових сімейних стосунків, що слугують захисним фактором для підлітків у процесі статевої соціалізації.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бондар Т. В. Стиль взаємин між підлітками та батьками. *Ukr. socium*. 2010. № 4(35). С. 31–39. URL: https://ukr-socium.org.ua/wp-content/uploads/2010/10/31-39_no-4_vol-35_2010_UKR.pdf
2. Вертель А. Теорія прив'язаності Джона Боулбі як альтернатива психоаналітичним уявленням про ранній соціально-емоційний розвиток дитини. *Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету. Серія: Педагогіка*. 2024. т. 2. № 31. с. 17–24. DOI: <https://doi.org/10.33842/22195203-2024-02-15-2-31-17-24>
3. Горобчук Л. Л. Виклики впровадження сексуальної освіти підлітків в закладах загальної середньої освіти під час воєнного стану. *Соціальна педагогіка: теорія та практика*. 2024. № 4. 22–29. <https://doi.org/10.12958/1817-3764-2024-4-22-29>
4. Карпенко О., Петрович Ж., Дуля А. Сексуальна освіта дітей та підлітків у контексті розвитку здоров'язбережувального середовища в умовах закладу загальної середньої освіти. *Ввічливість. Humanitas*. 2025. № 3. 80–87. <https://doi.org/10.32782/humanitas/2025.3.11>
5. Кравець В. П., Кравець С. В. Проблеми співпраці сім'ї та школи у сексуальній соціалізації учнівської молоді. *GRAIL OF SCIENCE : міжнародний науковий журнал*. 2021. № 7 (Серпень, 2021). С. 244–250. URL: <https://old.ksada.org/repozitarij/dizseredov/dizseredov-repozitarij-naucovi-publikaczii-47.pdf#page=245>
6. Лехолетова М., Карпенко О., Спіріна Т., Швед О. Вплив соціальних медіа на формування у підлітків відповідального ставлення до здоров'я. *Ввічливість. Humanitas*. 2025. № 4. С. 52–61. <https://doi.org/10.32782/humanitas/2025.4.8>
7. Обізнаність та ставлення вчительської спільноти і батьків до комплексної сексуальної освіти. *Cedos*. 2020. URL: <https://cedos.org.ua/researches/obiznanist-ta-stavlennia-vchytelskoi-spilnoty-i-batkiv-do-kompleksnoi-seksualnoi-osvity/>
8. Петрович В., Спіріна Т., Козачок Р. До питання сексуальної освіти підлітків у закладах загальної середньої освіти. *Ввічливість. Humanitas*. 2025. № 2. 192–197. <https://doi.org/10.32782/humanitas/2025.2.25>
9. Петрович Ж., Карпенко О., Спіріна Т. Розвиток соціальних навичок підлітків у контексті сексуальної освіти. *Social Work and Education*. 2025. Vol. 12, No. 3. pp. 367–374. <https://doi.org/10.25128/2520-6230.25.3.5>
10. Профілактика деструктивної поведінки підлітків : навчальн-метод. посіб. / Т. Журавель та ін. ; ред. : Т. Журавель, Ю. Удовенко. Київ : Вид-во ФО-П Буря О.Д., 2022. 144 с. URL: <https://www.researchgate.net/publication/361903322>

11. Robinson K., Smith E., Davie C. Responsibilities, tensions and ways forward: parents' perspectives on children's sexuality education. *Sex Education*. 2017. Vol. 17, No. 3. P. 333–347. <https://doi.org/10.1080/14681811.2017.1301904>
12. Сексуальне насилля в Україні: від усвідомлення до захисту : проєкт / Центр гідності дитини. 2021. 21 с. URL: https://rescentre.org.ua/images/Uploads/Files/statistika_dl/Zvit_Seksualne-nasylyya_2021.pdf
13. Спіріна Т. П., Даниленко А. В. Сексуальна освіта як складова здорового способу життя підлітків. *Ввічливість. Humanitas*. 2023. № 1. С. 104–109. URL: <http://journals.vnu.volyn.ua>
14. De Meyer S., Al-Baghdadi S., Michielsen K. Parental involvement in school-based sexuality education in the WHO European Region: Findings from a scoping review and expert consultations. *Sex Education*. 2024. 5 (3). 406–422. <https://doi.org/10.1080/14681811.2024.2347939>
15. Noorm M. A. J., den Daas C., de Wit J. B. F. How parents' ideals are offset by uncertainty and fears: A systematic review of the experiences of European parents regarding the sexual education of their children. *The Journal of Sex Research*, 2022. 60 (7). 1034–1044. <https://doi.org/10.1080/00224499.2022.2064414>
16. UNESCO. Ukraine – Profile. URL: <https://healtheducationresources.unesco.org/index.php/taxonomy/term/1657?pg=24>
17. UNFPA Україна. Оцінка ситуації щодо сексуального та репродуктивного здоров'я і прав в Україні: аналітичне дослідження. UNFPA, Фонд ООН у галузі народонаселення в Україні. Київ, 24 січ. 2025. URL: <https://ukraine.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/2025>

REFERENCES:

1. Bondar, T. V. (2010). Styl vzaiemyn mizh pidlitkami ta batkami [Styles of relationships between adolescents and parents]. *Ukrainskyi sotsium – Ukrainian Society*, 4(35), 31–39. Retrieved from https://ukr-socium.org.ua/wp-content/uploads/2010/10/31-39_no-4_vol-35_2010_UKR.pdf
2. Vertel, A. (2024). Teoriia pryv'iazanosti Dzhona Boulbi yak alternatyva psykhoanalychnym uivlenniam pro rannii sotsialno-emotsiyni rozvytok dytyny [John Bowlby's attachment theory as an alternative to psychoanalytic views on early socio-emotional child development]. *Naukovyi visnyk Melitopolskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu. Seriya: Pedahohika – Scientific Bulletin of Melitopol State Pedagogical University. Series: Pedagogy*, 2(31), 17–24. <https://doi.org/10.33842/22195203-2024-02-15-2-31-17-24>
3. Horobchuk, L. L. (2024). Vyklyky vprovadzhennia seksualnoi osvity pidlitkiv v zakladakh zahalnoi serednoi osvity pid chas voiennoho stanu [Challenges of implementing sexual education for adolescents in general secondary education institutions during martial law]. *Sotsialna pedahohika: teoriia ta praktyka – Social Pedagogy: Theory and Practice*, (4), 22–29. <https://doi.org/10.12958/1817-3764-2024-4-22-29>
4. Karpenko, O., Petrochko, Zh., & Dulia, A. (2025). Seksualna osvita ditei ta pidlitkiv u konteksti rozvytku zdoroviazberezhuvального середовища в умовах закладу загальної середньої освіти [Sexual education of children and adolescents in the context of developing a health-preserving environment in general secondary education institutions]. *Vvichlyvist. Humanitas*, (3), 80–87. <https://doi.org/10.32782/humanitas/2025.3.11>
5. Kravets, V. P., & Kravets, S. V. (2021). Problemy spivpratsi simi ta shkoly u seksualnii sotsializatsii uchnivskoi molodi [Problems of cooperation between family and school in the sexual socialization of students]. *Grail of Science*, (7), 244–250. Retrieved from <https://old.ksada.org/repozitarij/dizseredov/dizseredov-repozitarij-naucovi-publikacii-47.pdf#page=245>
6. Lekholetova, M., Karpenko, O., Spirina, T., & Shved, O. (2025). Vplyv sotsialnykh media na formuvannia u pidlitkiv vidpovidalnoho stavlennia do zdorovia [The influence of social media on the formation of adolescents' responsible attitudes toward health]. *Vvichlyvist. Humanitas*, (4), 52–61. <https://doi.org/10.32782/humanitas/2025.4.8>
7. Cedos. (2020). *Obiznanist ta stavlennia vchytelskoi spilnoty i batkiv do kompleksnoi seksualnoi osvity* [Awareness and attitudes of the teaching community and parents toward comprehensive sexuality education]. Retrieved from <https://cedos.org.ua/researches/obiznanist-ta-stavlennia-vchytelskoi-spilnoty-i-batkiv-do-kompleksnoi-seksualnoi-osvity/>
8. Petrovych, V., Spirina, T., & Kozachok, R. (2025). Do pytannia seksualnoi osvity pidlitkiv u zakladakh zahalnoi serednoi osvity [On the issue of adolescent sexual education in general secondary education institutions]. *Vvichlyvist. Humanitas*, (2), 192–197. <https://doi.org/10.32782/humanitas/2025.2.25>
9. Petrochko, Zh., Karpenko, O., & Spirina, T. (2025). Rozvytok sotsialnykh navychok pidlitkiv u konteksti seksualnoi osvity [Development of adolescents' social skills in the context of sexual education]. *Social Work and Education*, 12(3), 367–374. <https://doi.org/10.25128/2520-6230.25.3.5>
10. Zhuravel, T. (Ed.), & Udovenko, Yu. (Eds.). (2022). *Profilaktyka destruktivnoi povedinky pidlitkiv* [Prevention of destructive behavior of adolescents]. Kyiv: FOP Buria O. D. Retrieved from <https://www.researchgate.net/publication/361903322>
11. Robinson, K., Smith, E., & Davie, C. (2017). Responsibilities, tensions and ways forward: Parents' perspectives on children's sexuality education. *Sex Education*, 17(3), 333–347. <https://doi.org/10.1080/14681811.2017.1301904>

12. Tsentr hidnosti dytyny. (2021). *Seksualne nasyllia v Ukraini: vid usvidomlennia do zakhystu* [Sexual violence in Ukraine: From awareness to protection]. Retrieved from https://rescentre.org.ua/images/Uploads/Files/statistika_dl/Zvit_Seksualne-nasyllia_2021.pdf
13. Spirina, T. P., & Danylenko, A. V. (2023). Seksualna osvita yak skladova zdorovoho sposobu zhyttia pidlitkiv [Sexual education as a component of a healthy lifestyle of adolescents]. *Vvichlyvist. Humanitas*, (1), 104–109. Retrieved from <http://journals.vnu.volyn.ua>
14. De Meyer, S., Al-Baghdadi, S., & Michielsen, K. (2024). Parental involvement in school-based sexuality education in the WHO European Region: Findings from a scoping review and expert consultations. *Sex Education*, 5(3), 406–422. <https://doi.org/10.1080/14681811.2024.2347939>
15. Noorman, M. A. J., den Daas, C., & de Wit, J. B. F. (2022). How parents' ideals are offset by uncertainty and fears: A systematic review of the experiences of European parents regarding the sexual education of their children. *The Journal of Sex Research*, 60(7), 1034–1044. <https://doi.org/10.1080/00224499.2022.2064414>
16. UNESCO. (n.d.). *Ukraine – profile*. Retrieved from <https://healtheducationresources.unesco.org/index.php/taxonomy/term/1657?pg=24>
17. UNFPA Ukraine. (2025). *Otsinka sytuatsii shchodo seksualnoho ta reproduktyvnoho zdorovia i prav v Ukraini: Analitychne doslidzhennia* [Assessment of the situation regarding sexual and reproductive health and rights in Ukraine: Analytical study]. Kyiv. Retrieved from <https://ukraine.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/2025>

Дата надходження статті: 27.11.2025

Дата прийняття статті: 19.12.2025

Опубліковано: 30.12.2025